

HUMANITIES INSTITUTE
Feruza Shermatova-Omerani, Ph.D.

OLGUN NESİL / CETILGEN KURAK (1976)
Tölögön Kasımbek (1931-2011)

Kaynakçalar:

Kitap:

Kasymbekov, T. (2020). *Cetilgen kurak*. Sham.

Makale:

Azap, S. (2016). *Tölögön Kasımbekov'un Cetilgen Kurak (Olgun Nesil) Romanında Yapı ve İzlek: Sovyet Tipi İnsan Yaratma Süreci* [Structure and theme in Tölögön Kasımbekov's Cetilgen Kurak (Olgun Nesil) novel: The Soviet model of human formation]. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5(2), 834–869. https://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/cetilgen_kurak.pdf

GENEL BİLGİ

Yazar

Tölögön Kasımbek, 15 Ocak 1931'de Kırgızistan'ın Celal-Abad bölgesine bağlı Aksı ilçesinin Ak-Col köyünde doğdu. Doğum adı Kudayberdi idi. Babası Kasımbek'in ikinci evliliğinden dünyaya geldi. Babası, kırk beş yaşında olmasına rağmen eğitilmiş bir kişiydi ve Tölögön'ü küçük yaşlardan itibaren tarihî olaylar, halk anlatıları ve geçmişte yaşamış önemli kişiler hakkında anlatılan hikâyelerle tanıştırdı.

Bu anlatılar, daha sonra Kasımbek'in eserlerinde ele aldığı tarihî şahsiyetlere ve olaylara duyduğu ilgiyi etkiledi. Tölögön on beş yaşındayken babasını kaybetti. Babasının ölümü, onu genç yaşta zorlu ve yokluklarla dolu bir yaşamla karşı karşıya bıraktı. Bu yıllarda yaşadığı sıkıntılar, onun güçlü bir kişilik geliştirmesinde ve öğrenmeye olan ilgisinin artmasında etkili oldu.

Kasımbek, Kırgız Devlet Üniversitesi'nde Kırgız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde eğitim gördü. Öğrencilik yıllarında edebî dergilerde öykü ve diğer kurmaca eserlerini yayımlamaya başladı. Yazarlığa hem edebiyata duyduğu ilgi hem de geçimini sağlama ihtiyacı nedeniyle yöneldi. 1957'de üniversiteden mezun olduktan sonra kültür ve yayıncılık alanında çeşitli görevlerde bulundu. 1960–1973 yılları arasında Kırgızistan'ın önde gelen edebiyat dergilerinden *Ala-Too*'nun başeditörlüğünü yaptı. Daha sonra Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu'na bağlı Devlet Yayıncılık, Matbaacılık ve Kitap Ticareti Komitesi'nde başeditör olarak görev aldı.

Kasımbek'in edebiyat hayatı, 1952'de yayımlanan *Küçük Binici (Kichinekey Cilkıçı)* adlı povestiyle başladı. *Alımkan* adlı eseriyle geniş bir okur kitlesi tarafından tanındı. Eser daha sonra sinemaya uyarlandı. 1965'te yayımlanan *İnsan Olmak İstiyorum (Adam Bolgum Kelet)* adlı otobiyografik özellikler taşıyan povestinde çocukluk yıllarından ve kendi yaşamından izler taşıyan olaylara yer verdi.

Kasımbek, özellikle tarihî romanlarıyla tanındı. İki ciltlik tarihî romanı *Gelgel (Kelkel)*, Kırgız halkının Sovyet yönetiminin kurulmasından önceki ve sonraki yaşamını anlatır. Romanda toplumsal değişim, tarihî hafıza ve geçmişle bağların korunması gibi konular öne çıkar. Bir diğer önemli eseri *Baskın (Baskyn)*, Rus İmparatorluğu'nun Türkistan'daki askerî seferlerini konu alır. Eserde Baytik, Şabdan Baatır, Kurmancan Datka, Toktogul Akın ve Cantay Han gibi tarihî şahsiyetlerin yanı sıra Kırgızların soy geleneğine ve kültürel yaşamına da yer verilir. *Kırgın (Kyrgyn)* adlı eserinde ise 1916'daki millî kurtuluş hareketinin ortaya çıkış nedenlerini ele alır.

Kasımbek'in en tanınmış tarihî romanı *Kırılan Kılıç (Sınğan Kılıç)*'tir. Roman, Sovyetler Birliği'nin başlıca dillerinin yanı sıra başka dillere de çevrilmiş ve 1980'de İngilizce olarak yayımlanmıştır. Kasımbek, yazarlık hayatı boyunca Sovyet makamlarının sansürü ve eleştirileriyle karşılaştı. Özellikle *Gelgel* ve *Kırılan*

Kılıç, tarihî olayları farklı biçimde yorumladığı gerekçesiyle eleştirildi ve tarihî gerçekleri çarpıtmakla suçlandı. Kasımbek daha sonra kendisine yöneltilen bu eleştirileri *Ruhu Yücelten Büyük Söz (Rukhtu Koltorgon Uulu Söz)* adlı eserinde bir araya getirdi.

Kasımbek, 1959'da Sovyetler Birliği Yazarlar Birliği'ne üye oldu. 1986'da Kırgızistan Halk Yazarı unvanına layık görüldü. Edebiyat ve kültür alanındaki çalışmaları nedeniyle çeşitli ödül ve unvanlarla onurlandırıldı. Bunlar arasında V. İ. Lenin'in doğumunun yüzüncü yılı dolayısıyla verilen Kahramanlık Emek Madalyası, Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti Onur Diploması, Kırgız Dili Rozeti, Kırgız Cumhuriyeti Dank (Şan) Madalyası, Birinci Derece Manas Nişanı, Devlet Toktogul Ödülü ve Kırgız Ulusunun Kahramanı onursal unvanı bulunmaktadır.

Eser

Tölögön Kasımbek'in *Cetilgen Kurak* adlı romanı 1976 yılında Kırgızca yayımlanmıştır. Eser daha sonra L. Lebedeva tarafından Rusçaya çevirilerek *Zrelost'* adıyla yayımlanmıştır. Türkiye Türkçesinde yayımlanmış bir çevirisi bulunmamaktadır; *Olgun Nesil* adı, Şule Özçoban'ın 2011 tarihli yüksek lisans tezinde eser için kullandığı Türkçe aktarma adıdır.

Arka Plan

Olgun Nesil (Cetilgen Kurak), 1976 yılında yazılmış ve Sovyet Kırgızistanı'ndaki toplumsal ve eğitim hayatını yansıtan bir romandır. Roman, kırsal bir Kırgız okulunda görev yapan öğretmenlerin yaşamına odaklanır. Dönemin eski ve katı eğitim anlayışı, okul yönetimindeki sorunlar ve öğretmenler arasındaki çıkar ilişkileri eserin önemli konuları arasındadır. Genç ve ilkeli öğretmen Esen, meslektaşlarının ilgisizliği, ihmali ve ahlaki açıdan zayıf tutumlarıyla karşı karşıya kalır. Buna rağmen öğrencileri için daha iyi bir eğitim ortamı oluşturmaya çalışır. Romanın toplumsal arka planında kolektif tarım düzeni ve öğrencilerin tarla işlerinde çalıştırılması gibi dönemin uygulamaları da yer alır.

Eserde eğitim meselesi yalnızca okul içindeki sorunlarla sınırlı değildir. Gençlerin nasıl yetiştirileceği, onlara hangi değerlerin kazandırılacağı ve yetişkinlerin bu konudaki sorumluluğu da işlenir. Dürüstlük, sorumluluk ve insan onuru özellikle Esen'in davranışlarında öne çıkar. Esen, okul yönetimi ve bazı meslektaşlarıyla yaşadığı sorunlar sırasında mesleki kıskançlık, asılsız suçlamalar ve toplumsal yozlaşmayla karşılaşır.

Esen'in kişisel hayatı da romanın önemli bir bölümünü oluşturur. Küçük yaşta ailesinden ayrılan Esen, yetimhanede büyür ve Rus dili ve edebiyatı eğitimi alır. Daha sonra öğretmen olarak kendi köyüne döner. Burada hem mesleki sorunlarla hem de hakkında ortaya atılan suçlamalarla mücadele eder. Aynı zamanda yıllardır ayrı kaldığı babası Jaynak'ı bulur ve onun dul eşiyle yeniden yakınlaşır. Bu karşılaşmalar, geçmişte yaşanan kayıpları, pişmanlıkları ve aileye duyulan özlemi ortaya çıkarır. Esen'in öğrencisi Alima'ya karşı duyduğu duygular da onun için başka bir sınav oluşturur. Esen, bu duygularını öğretmenlik sorumluluğu ve toplumun değerleriyle bağdaştırmaya çalışır.

KIŞILAR

Esen – Genç bir Rus dili ve edebiyatı öğretmeni

Alima – Esen'in öğrencisi ve üniversite öğrencisi

Kadirkul – Alima'nın babası

Corokul – Müdür yardımcısı

Baymat – Kırgız dili ve edebiyatı öğretmeni

Biybala – Okul müdürü

Caynak – Esen'in babası

Yaşlı kadın – Caynak'ın eşi

ÖZET

Esen, II. Dünya Savaşı sırasında babası cepheyleken dünyaya gelir. Annesi Kanım'ı küçük yaşta kaybedince yetimhanede büyür. Rus dili ve edebiyatı bölümünü bitirdikten sonra genç bir öğretmen olarak kendi köyüne döner. İşini ciddiye alan ve öğrencilerine karşı sorumluluk duyan Esen, kısa süre içinde okulda birçok sorunla karşılaşır. Bazı öğretmenler derslere hazırlıksız gelir, hatta zaman zaman okula içkili gelir.

Öğrenciler ise dersler yerine devlet çiftliğinin tarlalarında çalıştırılır. Kırgız dili ve edebiyatı öğretmeni Baymat da başarısız öğrencileri kendi eşinin tütün bahçesinde çalıştırır.

Esen bu uygulamalara sessiz kalmaz. Öğrencilerin eğitim görmesi gerektiğini savunur ve öğretmenlerin onlara karşı sorumluluklarını yerine getirmelerini ister. Bu tutumu okul yönetimini ve bazı öğretmenleri rahatsız eder. Hakkında isimsiz bir mektup yazılır ve bir kız öğrenciyi dövdüğü ileri sürülür. Yapılan toplantıda Baymat, mektubu Corokul'un yönlendirmesiyle yazdığını kabul eder. Biybala'nın Esen'i okuldan uzaklaştırmak için kurduğu plan da ortaya çıkar. Bütün bunlara rağmen Esen görevinden ayrılmaz.

Esen'in geçmişiyle ilgili gerçekler de zamanla ortaya çıkar. Kadırcul, Esen'e babası Caynak'ın hayatta olduğunu ve Frunze'de yaşadığını söyler. Esen babasının yıllardır onu aramadığını öğrenince ona karşı büyük bir kırgınlık duyar. Daha sonra Caynak'ın öldüğünü ve ölümünden önce kendisine bir mektup bıraktığını öğrenir. Mektupta Caynak'ın savaşta yaralandığı, ailesinin baskısıyla Kanım'dan ayrıldığı, başka bir kadınla evlendiği ve oğlunu aramaya cesaret edemediği anlatılır. Esen'in babasına duyduğu öfke zamanla yerini acıma ve anlayışa bırakır. Caynak'ın dul eşini de yalnız bırakmayarak onu annesi olarak kabul eder.

Esen'in hayatında Alima'nın da özel bir yeri vardır. Alima, Esen'in öğrencisiyken daha sonra üniversitede okumaya başlar. Esen ona karşı duygular beslese de yaş farkı ve öğretmen-öğrenci ilişkisi nedeniyle hislerini açıkça dile getirmez. Alima'nın ilgisi ve yakınlığı Esen'in yalnızlığına bir nebze olsun verir. Eserin sonunda Esen, geçmişte yaşadığı acılarla geleceğe dair umutları arasında kalırken hem ailesiyle hem de kendi duygularıyla yüzleşmeye başlar.

OLAYLAR

Çocukluğunun İzleri Esen, çocukluğunun geçtiği köyde otobüsten iner. Eski köprü, nehir ve okul birer birer gözünün önüne gelir. Bir zamanlar annesiyle birlikte okulun yanındaki küçük evde yaşadığı günleri hatırlar. Tanıdık sokaklardan geçerken sanki annesi hâlâ onu bekliyormuş gibi hisseder. Ancak okulun bulunduğu yerde artık bir ahır vardır. Oradan çıkan bir adama eski okulu sorar. Adam, ilkokulun kaldırıldığını ve yerine ortaokul açıldığını anlatır. Esen'in kim olduğunu ve neden köye geldiğini merak etse de fazla soru sormaz.

Yabancı Gibi Esen, doğduğu köye Rus dili öğretmeni olarak dönmekten mutludur. Sokaklarda yürürken birilerinin onu tanımasını bekler, fakat yıllar önce köyden ayrılan yetim çocuğu kimse hatırlamaz. Okula gittiğinde sınıfların boş ve dağınık olduğunu görür. Tek katlı okul binasına ve önündeki büyük elma bahçesine bakarken yanına düzgün giyimli genç bir adam gelir. İlçe yönetiminin gönderdiği yeni öğretmen olup olmadığını sorar. Köyde otel olmadığını söyleyerek Esen'i evine davet eder ve ertesi gün okul müdürünün onun için bir yer ayarlayacağını söyler. Esen bu karşılamadan memnun kalır. Bu kişi Corokul'dur; matematik öğretmenliğinin yanı sıra okul müdür yardımcılığı da yapmaktadır.

Corokul'un İlk İzlenimi Yeni öğretim yılının açılışı için hazırlıklar sürerken okul müdürü, Esen Caynakov'u yeni öğretmen olarak tanıtır ve kalacağı yeri ayarlar. Corokul, Esen'e kalacağı evi gösterirken onun sineması bile olmayan bu uzak köye neden geldiğini merak eder. Esen'e Komünist Parti üyesi olup olmadığını sorar. Esen üye olduğunu söyleyince Corokul, onun makam peşinde koşan gençlerden biri olduğunu düşünür. Esen'in bazı Kırgızca kelimeleri bilmediğini fark edince de onu genç ve deneyimsiz biri olarak görür.

İlk Derste Yaşananlar Esen, öğretmenlikteki ilk gününde ikinci derste dokuzuncu sınıfa girer. Öğrencileri selamlayıp derse başlar. Koridordan geçerken Kırgız dili öğretmeni Baymat'ın yine geç kaldığını fark eder. Bir süre sonra Baymat'ın sınıfından gürültü yükselir. Esen öğrencilerine bir çalışma verip yan sınıfa geçer. İçeri girdiğinde Baymat'ın masasında uyuyakaldığını, horladığını ve öğrencilerin de buna gülüştüğünü görür. Bu durum Esen'i hem şaşırtır hem de utandırır. Baymat ise hiçbir şey olmamış gibi uyanıp Esen'i gelişigüzel selamlar. Esen onu uyarmak ister, fakat Baymat'tan bir karşılık gelmeyince kendi sınıfına döner.

Rusça Neden Öğreniliyor? Sınıfa döndüğünde Esen bütün öğrencilerin derste olduğunu görür ve onlara neden Rusça öğrendiklerini sorar. Alima önce çekinir, ardından öğretmenine saygılı bir hitapla, babasının Kırgızcanın Taşkent'in ötesinde pek kullanılmadığını, Rusçanın ise gerekli olduğunu söylediğini anlatır. Esen, Kırgızcanın kendi dilleri ve kültürlerinin bir parçası olduğunu, Rusçanın ise farklı halklarla iletişim kurmak ve dünyaya açılmak açısından önemli olduğunu söyler.

Dersin Tartışmaya Dönüşmesi Öğrencilerden biri Rusça bilmeden ne olacağını sorar. Esen, Kırgızistan'ın Sovyetler Birliği içinde yer aldığını ve bilimle teknoloji alanında ilerlemek için Rusçaya ihtiyaç duyulduğunu açıklar. Şehirden gelen bir öğrenci de akıcı Rusçasıyla bu dilin gerekli olduğunu savunur. Esen ona köye neden geldiğini sorunca çocuk susar. Esen, babasının onu Kırgızca öğrenmesi için köye göndermiş olabileceğini düşünür. Ardından Rusçanın neden gerekli olduğunu ve öğrencilere ne kazandırdığını anlatmaya devam eder.

Baymat'ın Evinde Esen bir gün Baymat'ın evinin önünden geçerken onu elma bahçesini sularken görür. Baymat'ın eşi de tütün yapraklarını ipe dizip kurutmaktadır. Baymat, Esen'i sıcak karşılar ve bu yılki ürünün iyi olduğundan söz eder. Eve girdiklerinde Esen, evin bakımsızlığını fark eder. Duvarlar eskimiş, uzun zamandır onarılmamıştır. Alçak minderlerin üzerine otururlar. Baymat'ın eşi onlara bozo getirir. Esen ikramı geri çevirmeyip biraz içer. Evin neden onarılmadığını sorunca kadın, kocasının böyle işlerle ilgilenmediğini söylemekle yetinir. Esen, küçük rafta birkaç çocuk kitabının yanında Kırgız dili ve edebiyatıyla ilgili yalnızca iki ciddi kitap görür. Baymat'ın bir zamanlar sahip olduğu mesleki ilgiyi ve bilgiyi büyük ölçüde kaybettiğini düşünür.

Baymat'ın Öğrencileri Çalıştırması Esen, Baymat'ın mesleğine karşı ilgisizliğinden rahatsızdır. Baymat zaman zaman okula bozo kokusuyla gelir, kılığına kıyafetine de pek dikkat etmez. Daha önce ders sırasında uyuduğu olmuş, bir daha böyle davranmayacağına söz vermiştir; ancak bu sözünü tutmamıştır. O sırada Baymat'ın eşi tavuk getirir ve birkaç öğrencinin geleceğini söyler. Baymat, derslerinde başarısız olan birkaç öğrenciyi tütün işlerinde kendisine yardım etmeleri için çağırdığını anlatır. Esen buna karşı çıkar. Öğrencileri kendi işlerinde çalıştırmanın doğru olmadığını, bunun onların eğitime ve geleceğine zarar vereceğini söyler. Hayal kırıklığına uğrayan Esen fazla kalmadan evden ayrılır.

Pamuk Tarlasında Havanın değişmesi üzerine lise öğrencileri hasada yardım etmek için tarlalara gönderilir. Üç otobüsle pamuk tarlalarının yanındaki kampa götürülürler. Yaşlı bir adam her öğrenciye yatak, battaniye ve havlu dağıtır. Corokul sabun olup olmadığını sorunca Baymat işi şakaya vurup votkadan söz eder. Esen ertesi sabah erkenden kalkar. Uzakta biçerdöverlerin tarlalarda çalışmaya başladığını görür. Öğrencileri uyandırıp hazırlanmalarını ister. Kahvaltı sırasında çevredeki insanların ne kadar çalışkan olduğundan söz eder.

Sorumluluk Esen'e Kalıyor Esen, öğrencilere örnek olmak için onları alıp pamuk tarlasına götürür. Corokul ise öğrencilerin bu kadar erken kaldırılmasından hoşnut değildir ve isteksizce peşlerinden gelir. Bir süre sonra köyün ekip başı yanlarına gelip çalışmayı kimin yöneteceğini sorar. Kısa bir konuşmanın ardından, köylülerin kendi işleriyle meşgul olduğunu ve öğrencilerin çalışmasını öğretmenlerin kendilerinin düzenlemesi gerektiğini söyler. Böylece bütün sorumluluk Esen ve diğer öğretmenlerin üzerine kalır. Esen, öğrencilerin başında durup işi düzenlemek zorunda olduğunu anlayarak işe koyulur.

Hasat İçin Gruplar Esen, öğrencileri tarlanın kenarında toplar ve pamuk bitkilerine dikkat etmelerini ister. Köylülerin bu ürün için aylarca emek verdiğini hatırlatır. Bir öğrenci, bir kişinin ortalama ne kadar pamuk toplaması gerektiğini sorunca bunun elli ile yüz kilo arasında değiştiğini söyler. Ancak sovhozun belirlenmiş bir kota koymadığını da açıklar. Öğrencileri gruplara ayırır; Alima ile Camşit'i grup başı yapar. Gruplar arasında küçük bir yarışma düzenler ve kazananlara okul ile sovhaz tarafından ödül verileceğini söyler. Bir öğrenci, geçen yıl verilen ödül parasının öğretmenler tarafından votkaya harcandığını söyleyince Esen şaşırır. Bu yıl böyle bir şey olmayacağını söyler ve öğrencilerle birlikte çalışmaya başlar.

“Beyaz Altın” Corokul ve Baymat tarladan ayrılıp işi Esen'e bırakır. Bir süre sonra öğrenciler kendi aralarında konuşmaya ve küçük gruplar halinde oyalanmaya başlar. Esen onları yeniden çalışmaya çağırır. Pamuğun “beyaz altın” olduğunu, kış gelmeden toplanması gerektiğini ve ülkenin geleceği açısından önem taşıdığını anlatır. Öğrencilerin yaptıkları işi ciddiye almalarını ister.

Günün Sonunda Akşam sonuçlar açıklanır. Esen yüz kilo pamuk toplamıştır. Alima seksen kilo, öğrencilerin çoğu ise kırk ile elli kilo arasında toplamıştır. Öğrencilerden biri toplanan pamuğun kiloyla hesaplanmasına karşı çıkar ve bunun Corokul'un fikri olduğunu söyler. Esen ise gençlerin çalışarak disiplin kazanması gerektiğini anlatır. Akşam olduğunda Corokul'un yeşil çay içtiğini, Baymat'ın ise tavuklu pilav ikram ettiğini görür.

Akşam Eğlencesi Corokul, Baymat'ın eski becerisini kaybettiğinden ve artık eskisi gibi bir öğretmen olmadığından yakınır. Okul müdürünün de görevini gerektiği gibi yapmadığını söyler. Esen ise pamuk toplama işinin daha düzenli ilerlemesi için belirli kilo hedefleri konulması gerektiğini savunur. Baymat buna karşı çıkar; öğrencilerin gece tarlada oynarken kaybolabileceğini söyler. Esen ise çocukların biraz eğlenmesine izin verir. Alima da oyuna katılmak isteyince kabul eder. Baymat, Corokul'un tavrından Esen'i akşam boyunca kendi haline bırakmak istediğini anlar. Ertesi sabah öğrenciler neşeli ve enerjik bir şekilde uyanır. Esen'in etrafında toplanıp onunla sohbet eder, şakalaşırlar. Kısa sürede yeni öğretmenlerine alışırlar. Corokul ve Baymat da Esen'in öğrencilerle iyi anlaşmasından memnun görünür.

Tarlada Dürüstlük Bir gün Esen, öğrencilerden birinin pamuk çuvalının diğerlerinden çok daha ağır olduğunu fark eder. Çuvalı kontrol ettiğinde içine taş doldurulduğunu görür. Bu öğrencinin Baymat'ın grubunda olduğunu öğrenir. Ancak Baymat bu olayla ilgilenmez. Daha sonra Esen'in öğrencilerini de hile yapmakla suçlamak için onların çuvalarını kontrol etmeye başlar, fakat herhangi bir usulsüzlük bulamaz. Akşam Corokul, Esen'i uyarır ve öğrencileri herkesin önünde küçük düşürmenin doğru olmadığını söyler. Esen ise gençlerin dürüstlüğü öğrenmesi gerektiğini savunur. Esen'in öğrenciler arasındaki saygınlığı arttıkça Corokul ile Baymat'ın ona karşı kıskançlığı da artar. Hasat sonunda sınıf toplam yüz ton pamuk toplar. Öğrenciler ücretlerini alıp gurur ve sevinç içinde köylerine dönerler.

Buzağılar ve Dersler Bir gün buzağı çobanı Meder'in yanına bir gazete editörü ile kültür dairesi başkanı gelir. Sürekli ziyaretçilerle uğraşmaktan yorulan Meder'e bir ihtiyacı olup olmadığını sorarlar. Meder, alaylı bir şekilde buzağının çizgi film izleyebilmesi için bir televizyona ihtiyaç duyduğunu söyler. Ahır sıcak tutmak için iki soba yakmıştır. Editör de bu durumu not eder. Meder'in babası, sıcak ahırdaki buzağılar dışarı çıkarılırsa soğuktan ölebileceklerini söyler. Bu sırada Esen ve öğrencileri yardım etmek için gelir. Meder biraz rahatsız olsa da kibar davranır ve geç kaldıklarını söyler. Kırk buzağıya tek başına bakabileceğini, öğrencilerin ise derslerine girmesi gerektiğini belirtir.

Müdürün Şüpheleri Esen, okul müdürüne öğrencilerin çeşitli bahanelerle derslerden uzaklaştırılmaması gerektiğini söyler ve Meder'in sözlerini aktarır. Ancak müdür, Esen'in bu tutumunu desteklemek yerine ondan kuşkulandırmaya başlar. Esen'in kendi görevine göz diktiğini düşünür. Corokul'u çağırıp Esen'in pamuk tarlasında öne çıkmaya çalışıp çalışmadığını sorar. Corokul, Esen'in yöneticilik peşinde olmadığını, sadece işini iyi yaptığını söyler. Müdür Esen'in karakterini sorunca Corokul, onun biraz kendini beğenmiş görünüşünü ve başka amaçları olabileceğini ima eder. Ardından Esen'in dürüstlüğü ve çalışkanlığını över. Müdürün bundan rahatsız olacağını bilmektedir. Sonunda müdür, Corokul'dan Esen'in zayıf yönlerini bulmasını ister.

Tehlikeli Bir Öneri Ertesi gün okul müdürü bir toplantı düzenleyerek ikinci dönemde bütün sınıfların Rusça derslerindeki başarısızlığını eleştirir. Esen başta sessiz kalır. Daha sonra sakın bir şekilde, Rusça derslerinin gerektiği gibi işlenmediğini söyler. Önceki öğretmenin kalacak yer bulamadığı için okuldan ayrıldığını, yerine gelen öğretmenin ise Rusçayı yeterince bilmediğini anlatır. Ardından sorunun nedenlerini ortaya çıkarmak için bir komisyon kurulmasını önerir. Bu öneri müdürü öfkelerir. Çünkü yeni Rusça öğretmenini gizlice kendi eşini görevlendirerek seçmiştir ve bu durumu yalnızca Corokul bilmektedir. Komisyon kurulursa okulda yaşanan eksikliklerin ve yapılan yanlışların ortaya çıkmasından korkar. Corokul ise Esen'in önerisinden memnun olur. Böylece okulda kimin neyi amaçladığı yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlar.

Yaylada

Yaylada Alima atını rahatça sürerken Esen, güçlü ve huysuz bir aygırı zapt etmeye çalışır. Alima'nın rahatlığı ve kendine güveni Esen'in hoşuna gider. Alima da Esen'in yaşıtları olan erkeklerden farklı olduğunu düşünür; onların kaba tavırlarına karşılık Esen'in kendisine nazik ve saygılı davranması dikkatini çeker. Tepelerde ilerlerken bir çift geyik onları uzaktan izler. Alima, babasının yaylasını gösterir. Etrafta güzel atlar, beyaz koyunlar ve geniş otlaklar uzanır. Doğanın güzelliği Esen'in içini ferahlatır. Aygır bir süre sonra kısırakların peşine düşüp kontrolden çıkınca Esen attan iner. Kadırkul onu sıcak bir şekilde karşılar. Çadırdaki kımız ve kuzu eti eşliğinde otururken Esen kendisini uzun zamandır hissetmediği kadar huzurlu hisseder. Sanki ilk kez gerçekten ait olduğu bir yere dönmüştür.

Kadırcul'un Esen'e Güveni Kadırcul, Esen'i sıradan bir misafir olarak görmez. Onu yakından tanımak ve kızına yol gösterecek nasıl bir insan olduğunu anlamak ister. Alima'nın annesi ise konuşmadan onları izler; kızının karşısına çıkan yabancı bir erkeğin ona zarar vermesinden çekinir. Kadırcul ise Esen'in sözlerindeki saygıyı ve davranışlarındaki sakinliği gördükçe ona güvenmeye başlar. Akşam ateşin başında Esen'in annesinden söz eder ve onun hayatı boyunca ne kadar sıkıntı çektiğini anlatır. Esen'in yıllar sonra köyüne dönmeye sevindiğini söyler. Ona göre insan ömrü boyunca oradan oraya savrulmamalı, kendi toprağında bir yuva kurmalıdır. Esen'in de annesinin yaşadığı yerde yeniden bir hayat kurmasını ister.

Yaylada Sabah Sabah erkenden Kadırcul ile eşi hayvanları otlatmak için tepelere çıkar. Esen uyandığında Alima'nın hâlâ uyuduğunu görür. Gece fırtına çıktığında Alima'nın dışarıda kalan bir kuzuyu çadıra taşıdığını anlatılır. Esen onu izlerken Alima'dan hoşlandığını fark eder. Bir an Alima'nın gözlerini açıp kendisini baskarken görmesinden ve bunu annesine anlatmasından çekinir. Ancak onun böyle bir şey yapmayacağını düşünür. Şehirde büyüyen Esen, yayla hayatına giderek daha çok alışır. Kadırcul ona geniş vadileri ve berrak dereleri gösterir. Esen ile Alima dağlarda ot toplar, atlarıyla yarışır ve birlikte gülerler. Yarışı Alima kazanır; sevinçten yüzü ısıp ısıp olur.

Esen'in Çocukluğu

1944'te Tarlada 1944 yılında dört yaşındaki Esen, annesi Kanım'la birlikte sürülmüş bir tarlada yürür. Kel ebeklerin peşinden koşarken kısa süre sonra acıktığı için ağlamaya başlar. Kanım, daha fazla yorulmamasını söyleyip çevrede yenebilecek otları aramaya koyulur. Toprağın arasından bulduğu on kadar buğday tanesini Esen'in avucuna bırakır. Onu avutmak için, taşları kaynatıp sabaha kadar yiyeceğe dönüştüren bir annenin hikâyesini anlatır. Tam o sırada at nalı sesleri duyulur. Ekip başı Kadırcul, çalışmadığı gerekçesiyle Kanım'a kırbaçla vurur. Kanım, Esen'i korumak için önüne geçer ve acısını belli etmeden dayanır.

Kanım'ın Kendi Seçimini Yapması Kanım henüz yirmi iki yaşındadır. Ailesinin tek çocuğudur ve daha önce ailesinin uygun gördüğü biriyle evlendirilmek istenmiştir. Bölge komitesinde kendisine bu evliliği isteyip istemediği sorulduğunda sessiz kalır. Genç bir görevli, baskı altında olup olmadığını sorarak onun düşüncesini öğrenmeye çalışır. Başkan ise evlilik belgesini vermeyi reddeder. Dışarıda öfkeli akrabaları beklemektedir. Genç görevli, kadınların da kendi hayatları hakkında karar verme hakkı olduğunu açıkça söyler. Başkan, Kanım'a genç görevli Caynak ile evlenmek isteyip istemediğini sorunca Kanım sessizce kabul eder. Evlilikleri gerçekleşir ve Caynak öğretmen olarak çalışmaya başlar. Ancak kısa süre sonra savaş çıkar. Caynak cepheye gider; Esen'in doğacağını öğrendikten sonra savaşta hayatını kaybeder.

Açlık Yılları Caynak savaşa gitmeden önce Kanım'dan, kendisi dönene kadar yaşlı Koşmat ve eşinin yanında kalmasını ister. Caynak'ın öldüğü haberi geldikten sonra akrabaları Kanım'a Koşmat'la evlenmesi için baskı yapar. Kanım bunu kabul etmez ve küçük Esen'le birlikte bir zamanlar yaşadıkları küçük kulübeye taşınır. Bir gece Kadırcul sessizce yanlarına gelir. Kanım'dan özür diler ve yanında küçük bir torba talkan, yani kavrulup öğütülmüş arpa unu, getirir. Kanım talkanı suyla karıştırıp ince bir çorba hazırlar. Anne oğul sessizce karınlarını doyurmaya çalışır. Köyde kıtlık giderek ağırlaşır. Bir gün Kanım, Caynak'ın adını duyunca kocasının geri döndüğünü sanıp umutlanır; fakat gelen kişi başka biridir. Ardından hastalanır ve durumu giderek ağırlaşır. Sabah olduğunda Esen annesine "Anne" diye seslenir, ancak Kanım artık uyanmaz.

Yetimhaneye Gidiş Köylüler ekmek parçaları getirir ve Kanım'ın cenazesini mezarlığa götürürler. Esen, ölümün ne anlama geldiğini henüz kavrayamadan ağlayarak annesinin peşinden gider. Kadırcul onu evine götürür ve çocuklarına, "Artık sizin de bir kardeşiniz var," der. Ancak Esen derin bir acı içindedir; bir kenarda sessizce oturur. Sonunda Kadırcul, köydeki tek arabayı ödünç alarak Esen'i yetimhaneye götürür. Kapıda bir hemşire onları karşılar. Kadırcul çocuğu teslim ederken, "Lütfen bu çocuğa iyi bakın," der. Ardından Esen'e eğilip bir gün köye geri döneceğini söyler. Esen, arkasından uzaklaşan yola bakarken hâlâ annesini çağırılmaktadır. Yetimhanenin kapıları kapanır ve köy yolu gözden kaybolur.

Öğrencilerle Yolculuk

Esen'in Kıskançlığı Geziye yalnızca beş öğrenci katılır. Diğerleri gitmeyi reddeder. Bunların arasında, buzağı çobanının oğlu ve resme yeteneği olan sessiz Camşitbek de vardır. Esen, öğrencileri Taş-

Kömür'den trene bindirip Frunze'ye götürür. İki gün süren yolculuk boyunca manzara sürekli değişir; öğrenciler farklı yerler ve farklı konuşma biçimleriyle karşılaşır. Esen onlara müzeleri ve sinemayı gösterir. Şehir hayatı öğrencilerin dünyasını genişletir. Daha sonra Issık Göl'e giderler. Mavimsi gölün güzelliği karşısında hepsi hayran kalır. Camşıtbek gördükleri karşısında şaşkınlıktan ağzını açık bırakınca Alima gülerek ağzını kapatmasını söyler.

Caynak

Caynak ve Eşi Şehirdeki iki odalı küçük bir dairede yaşlı Caynak kanepede otururken eşi mutfakta dolaşıp ev işleriyle uğraşır. Kapı çalınınca Caynak, biri sorarsa hasta olduğunu söylemesini ister. Bir süre sonra postaneden gelen kadın emekli maaşı olan yüz somu getirir. Eşi parayı teslim alır. Ardından birlikte oturup hayatlarından, doktorlardan ve yaşlılığın sessizliğinden konuşurlar. Eşi, Caynak'a geçmişini ve anılarını yazmasını önerir. Caynak ise bunu istemez. Yirmi yıl boyunca yönetici olarak çalıştığını, o dönemde kendisini önemli gördüğünü ve çevresinde sürekli onu öven insanların bulunduğunu anlatır. Eşi de o yıllarda daha çok kendi güzelliğiyle ve ev işleriyle ilgilenmiştir.

Geçmişte Kalan İtibar Kapı yeniden çalınır ve bu kez başka bir ödeme gelir. Caynak ile eşi geçmiş günleri konuşmaya devam ederler. Eskiden yöneticilerle birlikte yemeklere katıldığını, bazı insanlara yardım ettiğini ve onların işlerinde yükselmesine aracılık ettiğini hatırlar. Başka bir alanda çalışmasına rağmen bir kişinin ilçe eğitim müdürü olmasına yardımcı olmuştur. Fakat artık sokakta karşılaştığı insanlar onu tanımazdan gelir. Bir zamanlar kendisine saygı gösteren, makamından çekinen kişiler şimdi yanından geçip gider. Caynak, sahip olduğu gücün ve itibarın artık geride kaldığını anlar. Geriye yalnızca geçmişe dair anılar kalmıştır.

Çocuk Özlemi Caynak, geçmişini düşündükçe pişmanlıklarını dile getirir. Gençliğinde gururuna fazla önem verdiğini, sahip olduğu makamı insanlara iyilik etmek yerine kendisini önemli göstermek için kullandığını kabul eder. Şimdi ise hayattaki küçük mutluluklarının bile yemek yemekle sınırlı kaldığını söyler. Bir dergiden kesilmiş bebek fotoğrafına bakar. Güneş ışığı fotoğrafın üzerine vurunca, bebeğin sanki onu dışarı çağırdığını hisseder. Çocuklarının olmayışı ikisini de derinden etkiler. Eşi ağlamaya başlar. Gençliğinde çocuk sahibi olmanın güzelliğini ve gençliğini kaybettireceğini düşündüğü için annelikten çekinmiştir. Şimdi ise gençliği ve güzelliği geride kalmış, evde yalnızca sessizlik kalmıştır. Bir çocuk evlat edinmeyi ister. Caynak ise yaşlarının ilerlediğini, maddi durumlarının elverişli olmadığını ve artık çok geç olduğunu düşünerek tereddüt eder.

Annesinin Fotoğrafını Ararken Kapı çalınır. Postaneden gelen genç kadın emekli maaşını getirir. Ardından kapı bir kez daha çalınır ve içeri genç bir adam girer. Bu, Esen'dir. Yaşlı adama Kanım adında bir kadını tanıyıp tanımadığını sorar. Adam kadını tam olarak hatırlayamaz. Esen, annesinin hatırasını yaşattığını ve onun bir fotoğrafını aradığını söyler. Yaşlı adamın eşi eski albümleri karıştırır ve sonunda genç bir kadının fotoğrafını bulur. Yaşlı adam fotoğrafa bakıp bunun Kanım olduğunu söyler. Esen fotoğrafı dikkatlice alır. Yaşlı adam onun kim olduğunu sorunca Esen, "Adımı bilmiyorsanız da önemli değil," der ve evden çıkar.

Esen Babasının Hayatta Olduğunu Öğreniyor Esen, annesinin fotoğrafını bulduğu için sevinir. Bu küçük fotoğraf, onun için annesinden kalan en değerli hatıradır. Yayladan ayrılırken Kadırkul arkasından gelir. Esen ona anne babası hakkında bildiklerini ve ellerinde herhangi bir fotoğraf olup olmadığını sorar. Kadırkul önce tereddüt eder, sonra gerçeği anlatır: Esen'in babası Kurmanov Caynak hayattadır, emekli olmuş ve Frunze'de yaşamaktadır. Bu sözler Esen'i derinden sarsar. Çünkü o, yıllarca babasının savaşta öldüğüne inanmıştır. Aileye önce ölüm haberi ulaşmış, daha sonra Caynak'ın savaştan sağ çıktığı ve önemli bir göreve yükseldiği öğrenilmiştir. Kadırkul, onunla artık ilgilenmediklerini söyler. Esen'in babasına duyduğu hayranlık, yerini yavaş yavaş kırgınlığa bırakır.

Esen'in Yetimhanedeki Anıları

Elena'nın Şefkati Esen, yetimhaneye getirildiği ilk günü hatırlar. Birilerinin gelip onu geri götürmesini bekler; ancak kimsenin gelmeyeceğini anlayamadığı için derin bir üzüntü içindedir ve yemek bile yiyemez. Hemşirelerden biri ona yaklaşıp, "Yeni çocuk, biraz yemek ye," der. Adı Elena'dır. Çocuklar dışarı

çıktığında Esen tek başına kalır. Birisi yeni çocuğun nasıl olduğunu sorunca Elena yanına gelir ve elini başına koyar. Esen kendini tutamayarak ağlamaya başlar. O gece başka bir çocuğun kaldırdığı yumruktan korkup yüzünü saklar. Elena yanına gelip onu kucağına alır ve “Artık ben senin annemim,” diye fısıldar. Esen ona sıkıca sarılır. O an, yetimhanenin karanlığı ve yalnızlığı bir süreliğine hafifler.

Elena’nın Esen’e Desteği Elena, Esen için yalnızca bir hemşire değil, zamanla ona annelik eden ve kendisini güvende hissetmesini sağlayan birine dönüşür. Ona özel ilgi gösterir; bulduğu küçük kurabiyeleri ve şekerleri Esen için ayırır. Bazen onu kendi evine götürür ve Esen orada yetimhanenin soğuk ve kasvetli ortamından uzaklaşır. Esen Kırgızca eğitim veren okuldan mezun olduğunda Elena, Rus dili bölümüne girmesini önerir. Esen onun tavsiyesine uyar. Rus edebiyatıyla tanıştıkça önünde yepyeni bir dünya açılır ve Rusçayı büyük bir istekle öğrenir. Üniversiteyi bitirdikten sonra ülkenin farklı bölgelerinde çalışır. Ancak nerede olursa olsun geçmişi unutamaz; annesini, çocukluğunu ve kendi köklerini aramaya devam eder.

Esen’in Tanıştığı Kadın

Yalnızlıkla Geçen Bir Gece Esen, üç yıl önce bir parkta bir kadınla tanışır. Birbirlerini hiç tanımamalarına rağmen, ikisi de sanki aynı hüznü yaşamış gibi konuşmaya başlar. Kadın onu evine davet eder. Birlikte şarap içer, müzik dinler ve yemek yerler. Gece ilerledikçe kadın Esen’den gitmemesini ister. Ancak bir süre sonra gözyaşlarına hâkim olamaz. Yalnızlık yüzünden hayatının nasıl dağıldığını anlatmadan ağlar. Esen, karşısındaki kadının yaşadığı acı karşısında ne yapacağını bilemez. Sabah olunca sessizce evden ayrılır ve bir daha geri dönmez.

Kapıda Karşılaşma Yıllar sonra öğrencileriyle yaptığı bir gezi sırasında Esen kadını yeniden ziyaret eder. Kapıyı saçları ağarmış bir adam açar. İçeriden bir çocuğun ağlama sesi gelir. Kadın da kapıya çıkar. Esen durumu hemen anlar ve sessizce geri dönüp gitmek ister. Kadın elinde küçük bir çantayla onun peşinden dışarı çıkar. O dönemde boşandığını, yalnız ve kırgın bir durumda olduğunu anlatır. Esen gittikten sonra kendisi gibi acılar yaşamış, sakin ve iyi kalpli bir adamla tanışmıştır. Onunla evlenmiş ve şimdi bir çocukları olmuştur. Esen bunu duyunca hafifçe gülümser. Kadının yıllar önceki yalnızlığının ve gözyaşlarının artık geride kaldığını bilmek onu mutlu eder.

Öğretmenler kurulu

Esen’i Köyden Uzaklaştırma Çabası İlçe eğitim müdürü, Esen’in başka bir okula tayin edilmesini önerir. Esen’in okul müdürü Biybala, onu gereğinden fazla övmüş ve aslında sessizce başka bir yere gönderilmesini sağlamaya çalışmıştır. Esen bu öneriyi sakin ve kararlı bir şekilde reddeder. Burasının kendi köyü olduğunu ve burada kalmak istediğini söyler. Karşılaştığı sorunları da açıkça anlatır. Bunun üzerine okulu incelemek üzere bir komisyon gönderileceği belirtilir. Esen köye döndüğünde Biybala olanları çoktan öğrenmiştir. Denetim yapılacağı düşüncesi onu öfkeliendirir. Esen’e, “Burada rahat çalışamıyorsan git,” der. Esen ise sakin bir şekilde, “Burası sizin özel okulunuz değil,” diye karşılık verir. Biybala, öğretmenler kurulunu toplayıp Esen’i herkesin önünde zor durumda bırakacağını söyler. Ardından onun köye sonradan geldiğini özellikle vurgular ve bu durumun bir gün Esen’i köyden ayrılmaya zorlayacağını düşünür.

İsimsiz Mektup Bir gün ilçe eğitim müdürü okulu denetlemek için gelir. Şikâyetleri tek tek inceler, ardından Biybala ve Corokul’la özel olarak konuşur ve Esen’i yanına çağırır. Corokul’un yüzünde gizlemeye çalıştığı bir memnuniyet, Biybala’nın yüzünde ise huzursuzluk vardır. Eğitim müdürü elindeki kâğıdı açar. İlçe komitesine gönderilen isimsiz mektupta Esen, kendini beğenmiş olmakla ve bir kız öğrenciyi dövmekle suçlanmaktadır. Bu suçlama Esen’i derinden sarsar. Eğitim müdürü ne söyleyeceğini sorunca Esen, “Öğretmenler kurulu toplansın,” diye cevap verir. Dışarıdan sakin görünmeye çalışsa da içten içe korkmaktadır. Herkes ona karşı çıkarsa ne yapacağını ve nereye gideceğini düşünür.

Öğretmenler Kurulu Öncesinde Biybala, Esen’in zor durumda olmasından neredeyse memnun görünerek, “Görüyor musun? Durumun hiç iyi değil,” der. Bazı öğretmenler ise sessizce gözlerini kaçırır. Biybala, ilçe eğitim müdürü öğretmenler kurulunu topladığında kendi yakınlarını önceden hazırlamaya çalışır ve onlara yalnızca okulun başarılarından söz etmelerini tembihler. Esen eve döndüğünde morali bozuktur. Annesinin fotoğrafına bakar. Sanki annesi sessizce ona, “Ne oldu, oğlum?” diye soruyordur. Esen, kendi

köyünün onu koruyacağına inanmak ister ve mutfağa geçip patates pişirmeye başlar. O sırada kapı çalınır. Alima gelir ve onun yanına oturup patatesleri soymaya başlar. “Canın mı sıkkın?” diye sorar. Esen, okul işleriyle uğraştığını söyler. Bir süre sessiz kaldıktan sonra, “Bundan sonra okulda görüşmemiz daha iyi olur. Dedikodular gerçeklerden daha hızlı yayılıyor,” der.

Kurul Öğretmenler kurulu toplanır. Esen söz alarak çocukların eğitimi ve yetiştirilmesinin tarla işlerinden ve sovhöz görevlerinden daha önemli olduğunu söyler. Öğrencilerin karnelerinde yüksek notlar almasının tek başına yeterli olmadığını, önemli olanın onların okuldan mezun olup üniversiteye girebilmeleri olduğunu vurgular. Öğretmenlerin okula içkili gelmesini, ders sırasında uyumasını ve öğrencileri kendi işleri için çalıştırmasını eleştirir. Bazı öğretmenler Esen’i desteklerken bazıları rahatsız olur. Corokul da Esen’i destekleyerek Biybala’yı eleştirir. Yaşlı öğretmen Cabay ise Esen’i savunur ve hakkındaki suçlamaların dedikodudan ibaret olduğunu söyler. Sonunda Baymat, isimsiz mektubu Corokul’un yönlendirmesiyle yazdığını itiraf eder. Böylece suçlamaların asılsız olduğu ortaya çıkar ve Esen’in dürüstlüğü anlaşılır.

Okulda Düzenin Sağlanması Corokul suçlamaları reddetse de Baymat, mektubu bir ay önce Corokul’un söylediklerini yazarak hazırladığını kabul eder. Cabay bu itiraf karşısında şaşırır. Baymat suçunu kabul eder ve cezalandırılmasını ister. İlçe eğitim müdürü, okulun eğitim çalışmalarının düzeltilmesi gerektiğine ve müdür yardımcısının değiştirilmesine karar verir. Ertesi hafta Esen ilçe eğitim müdürlüğüne çağrılır. Biybala görevden alınır, Corokul başka bir yere gönderilir. Esen’e okul müdürlüğü teklif edilir, ancak Esen bunu kabul etmez. Rus dili öğretmeni olarak kalıp özellikle bu dili öğrenmekte zorlanan öğrencilere yardımcı olmayı tercih eder.

Alima’dan Gelen Kart Bir gün Esen’in evine postaneden bir zarf gelir. Zarfın içinden Alima’nın gönderdiği küçük bir kart çıkar. Üzerinde yalnızca “Agay, merhaba” yazmaktadır. Esen yazıyı birkaç kez okur ve Alima’nın sesini duyar gibi olur. İçinde sevinçle birlikte pişmanlık da hisseder. Alima’ya hiç mektup yazmamıştır; oysa onu sık sık düşünmektedir. Ona yardım etmek ve yol göstermek ister, ancak içinde taşıdığı duyguları hâlâ açıkça dile getiremez.

Esen’in Saygınlığının Artması Zamanla köylüler Esen’e daha fazla saygı göstermeye başlar. Sokakta karşılaştıklarında onu sıcak bir şekilde selamlar, okul hakkında konuştuğunda söylediklerini dikkatle dinlerler. Bir akşam buzağı çobanı Meder, Esen’in yanına gelip aslında onun anne tarafından uzak bir akrabası olduğunu söyler. Bu durum Esen’de, hiç bilmediği bir bağın yeniden kurulmaya başladığı duygusunu uyandırır. Daha önce Esen’e karşı ilgisiz ve düşmanca davranan Baymat da başı öne eğik bir şekilde yanına gelir, yaptığı hatayı bir kez daha kabul eder ve Esen’i evine davet eder. Bu kez ev düzenlidir, Baymat temiz giyinmiştir ve daha mütevazı davranır. Ancak bütün bu değişime rağmen Esen zaman zaman kendisini yalnız hisseder.

Rusça Eğitimi İçin Yeni Bir Proje Esen, ilçe eğitim müdürlüğüne çağrılır. Müdür Tacibayev, köy okullarında Rusça eğitiminin nasıl geliştirilebileceğini sorar. Esen, nitelikli öğretmenlerin görevlendirilmesi ve onlar için iyi yaşam koşulları sağlanması gerektiğini söyler. Ayrıca ilçe merkezinde Rusça eğitim veren bir okul açılmasını önerir. Yatılı olması durumunda bu okulun daha fazla öğrenci çekebileceğini ve öğrencilerin Rusça seviyelerinin gelişeceğini belirtir. Tacibayev bu fikirleri beğenir ve Esen’in görüşlerini anlatmak üzere Frunze’de düzenlenecek ülke çapındaki bir seminere katılacağını söyler. Dönüşünde yeni okulun açılması konusunun görüşüleceğini ve Esen’in okul müdürü olabileceğini belirtir. Esen bu düşünceden büyük mutluluk duyar; Frunze’ye gidecek ve eğitim alanında yeni bir şeyler yapacak olmanın heyecanını yaşar.

Evlilik Üzerine Bir Öğüt Görüşmeleri sırasında Tacibayev, Esen’e neden hâlâ evlenmediğini sorar. Esen cevap vermeyip düşüncelere dalar. Tacibayev, yılların hızla geçtiğini ve insan yaşlandıkça daha seçici davranıp evlilik fırsatını kaçırabileceğini söyler. Gençken evlenmenin ve bir aile kurmanın toplum içinde insana saygınlık kazandıracağını öğütler. Esen sessizce dinler. Akıllı eğitimde, okulları geliştirmekte ve öğrencilerin geleceğindedir. Yine de hayatını paylaşabileceği birini henüz bulamadığını kendi kendine kabul eder.

Corokul

Yalaka ve Amir Corokul, Frunze’de bir meyhanede bira içerken ertesi günkü toplantıyı düşünür. Bir gün önce otelde pamuk sovhozunun müdürü Yunus’la karşılaşmıştır. Yunus’un valizlerini taşıyıp onu lüks odasına kadar geçirir. Ona yaranmaya ve gözüne girmeye çalışır. Yunus valizlerinden yiyecek, içki ve ev yapımı sucuk çıkarır. Corokul çay hazırlayıp kendisini beğendirmeye uğraşır. İçkinin etkisiyle Yunus’u ülkenin en saygın insanı olarak över ve ondan bazı iyilikler ister. Bu övgülerden bıkan Yunus, kapıyı kapatıp kilitler ve Corokul’u yalnız bırakır.

Corokul’un Kıskançlığı Corokul, şehirde Esen’i görür, ancak Esen onu selamlamaz. Bunun üzerine yanında bira içerken Esen hakkında öfkeyle konuşur. Esen’in evlilik dışı doğduğunu ve Frunze’de yaşayan babasının desteğine güvendiğini düşünerek onun hakkında dedikodu yapar. Öğretmenler kurulundan sonra terfi umuduyla Frunze’ye gelir. Komünizm alanında uzmanlaşmayı ve akademisyen olmayı ister, ancak başarılı olamaz. Daha sonra gazeteciliği dener, fakat yazıları kabul edilmez. Başarısızlıkları arttıkça kıskançlığı ve öfkesi de büyür.

Geç Kalan Bir Oğul

Caynak’ın Mektubu Esen, babası Caynak’ın evine gider. Kapıyı açan yaşlı kadın onu hemen tanır. İki ay önce kocası Caynak’ın hastaneye götürülürken yolda öldüğünü anlatır. Ölmeden önce sürekli Esen’in adını söylemiş ve ona mavi bir zarf vermesini istemiştir.

Caynak mektubunda Esen’e “oğlum” diyemediğini söyleyerek ona “genç adam” diye hitap eder. Savaş sırasında ağır bir beyin sarsıntısı geçirdiğini ve bir yıl boyunca bilincinin kapalı kaldığını anlatır. Uyandığında ailesinin yanındadır. Doğduğu toprakların ona yeniden yaşama gücü verdiğini söyler. Ancak ailesi sağlığından endişe ederek sevdiği Kanym’e dönmesine izin vermez.

Geçmişin Yüğü Caynak’ın ailesi onu köyde yaşlanmış, evlenmemiş bir kadınla evlenmeye zorlar. Caynak bunu kabul eder, ancak bu evlilikte sevgi yoktur. Yıllar sonra Kanym’i arar ve onun öldüğünü öğrenir. Utanç ve korku nedeniyle Esen’i aramaya cesaret edemez. Kanym hamileyken çocuğunun adının Esen konmasını ister. Caynak mektubunda Esen’e onu oğlu olarak çağırmadığını, ancak kendisine iyi bakmasını söyler. Esen yıllarca babasına karşı öfke duymuştur. Ancak mektubu okudukça Caynak’ın savaşın, kaybettiği aşkın ve hiç göremediği oğlunun yükünü taşıdığını anlar.

Yeniden Bir Aile Yaşlı kadın, bir zamanlar akrabalarının oğlunu evlat edinmek istediklerini, ancak çocuğun kaçıp gittiğini anlatır. Artık tamamen yalnız kaldığını söyler. Esen’in gözlerinden yaşların süzüldüğünü görünce şaşırır. Esen sessizce Caynak’ın mektubunu ona verir.

Kadın mektubu okudukça yüzündeki ifade değişir. Önce şaşırır, ardından titreyerek, “Bir oğlu varmış... Neden bana söylemedi?” diye fısıldar. Esen ona yaklaşır ve sesi titreyerek, “Anne,” der. “Artık yalnız değilsin. Bundan sonra sana ben bakacağım.” Yaşlı kadın ağlamaya başlar. Bu kez gözyaşları yalnızlıktan değil, yeniden bir aileye kavuşmanın sevincindendir.

Seminer Sonrası Öğretmenler semineri başlar. Esen’in konuşması Eğitim Bakanı tarafından beğeniyle karşılanır. Köy okullarının geliştirilmesine yönelik önerileri takdir edilir. Ancak Esen’in içi huzursuzdur. Toplantıdan sonra üniversiteye doğru yürürken akı Alima’ya gider. Belki kendi yaşında, daha özgür ve hiçbir sorumluluğu olmayan biriyle tanışmıştır. Belki de Esen’i çoktan unutmuştur. Bu düşünceler yüzünden onunla görüşmeye cesaret edemez.

Alima’yı Beklerken Esen öğrenci yurdunun önünde durur. Açık pencerelerden kahkahalar ve gençlerin sesleri gelmektedir. Girişte, uzun örgülü saçları, sade eteği ve basit ayakkabıları olan köylü bir kız görür. Yakındaki birkaç erkek de onunla şakalaşmaktadır. Esen cesaretini toplayıp kıza, “Alima buradaysa onu çağırabilir misin?” diye sorar. Kız başını sallayarak, “Evet, onu tanıyorum. Çağırırım,” der ve merdivenlerden yukarı çıkar. Esen ise bir anda kuşkuya kapılır. Ya Alima onu unutmuşsa? Ya ona karşı duyguları değişmişse? Serin akşama rağmen avuçları terlemeye, alnında ter damlaları belirmeye başlar.

KARAKTER ANALİZİ

Esen

Esen, ilkeli, disiplinli ve idealist bir öğretmendir. Küçük yaşta yetim kalıp anne ve baba sevgisinden uzak büyümesi, onun kişiliğinde derin izler bırakmıştır. Hayatını rahatlık ya da çıkar yerine ahlaki değerler doğrultusunda şekillendirir. Rus dili ve edebiyatı öğretmeni olarak eğitimin yalnızca bilgi kazandırmakla kalmaması, öğrencilerin karakterini de geliştirmesi gerektiğine inanır. Okuldaki ihmale, ikiyüzlülüğe ve haksızlıklara karşı açıkça çıkar. Dışarıdan güçlü ve kararlı görünse de içinde kırılğan bir taraf taşır. Babasına ilişkin yaşadığı hayal kırıklığı ve Alima'ya karşı duyduğu sessiz sevgi, onun duygusal ve içine dönük yönünü gösterir.

İlkeli Esen için adalet, dürüstlük ve iyi bir eğitim kişisel rahatlığından daha önemlidir. Öğretmenlerin görevlerini ihmal etmesine, öğrencileri kendi işlerinde çalıştırmasına ve okulda yaşanan yanlışlıklara sessiz kalmaz. Bu tavrı onu meslektaşlarıyla karşı karşıya getirirse de geri adım atmaz. Hakkında asılsız suçlamalar ortaya atıldığında bile kendisini kurtarmak için ilkelerinden vazgeçmez. Esen, doğru bildiği şeyleri savunmanın bedelinin yalnız kalmak olduğunu bilse de bundan çekinmez. Onun için önemli olan başkalarının onayını kazanmak değil, doğru olanı yapmaktır. Bu nedenle davranışlarında dürüstlük, adalet ve sorumluluk belirleyici bir yer tutar.

İdealist Esen, okulun mevcut durumuyla yetinmeyen ve eğitimin daha iyi hale getirilebileceğine inanan idealist bir öğretmendir. Ona göre eğitim yalnızca bilgi vermekle sınırlı kalmamalı, öğrencilerin karakterini ve özgüvenini de geliştirmelidir. Köy okullarında nitelikli öğretmenlerin görev yapmasını, öğretmenlerin daha iyi koşullarda çalışmasını ve Rusça eğitiminin güçlendirilmesini ister. Hatta ilçe merkezinde Rusça eğitim veren yatılı bir okul kurulmasını önerir. Böylece yalnızca kendi öğrencilerinin değil, köy çocuklarının geleceğini de düşünür. Çevresindeki insanlar mevcut düzenle yetinirken Esen daha iyi bir eğitim sistemi ve daha geniş imkânlar yaratılabileceğine inanır.

Cesur Esen, kendisini zor durumda bırakabileceğini bilmesine rağmen yanlış gördüğü şeyleri açıkça dile getirir. Öğretmenlerin öğrencileri kendi çıkarları için çalıştırmasına, derslerde uyumasına veya görevlerini yerine getirmemesine karşı çıkar. Hakkında yazılan isimsiz mektuptaki ağır suçlamalar karşısında da korkup geri çekilmez. Öğretmenler kurulunda gerçeklerin ortaya çıkarılmasını ister. İçten içe kaygı duysa da bunu dışarıya yansıtmaz ve kendisini savunmak için yalana başvurmaz. Onun cesareti gösterişli ya da saldırgan değildir. Daha çok, baskı altında bile doğru bildiği şeyden vazgeçmemesinde görülür. Bu yönüyle Esen, sakın ama kararlı bir karakterdir.

Sorumlu Esen, öğretmenlik görevini büyük bir sorumluluk olarak görür. Öğrencilerin yalnızca derslerde başarılı olmasını değil, dürüst ve disiplinli bireyler olarak yetişmesini de önemser. Bu nedenle kendisi de öğrencilerine davranışlarıyla örnek olmaya çalışır. Pamuk tarlasında öğrencilerle birlikte çalışması bunun açık bir göstergesidir. Öğrencilerin derslerden uzaklaştırılıp tarlalarda çalıştırılmasına karşı çıkmasının temelinde de onların geleceğine duyduğu sorumluluk vardır. Ona göre öğrencilerin kaybettiği her ders, geleceklerinden eksilen bir fırsattır. Meslektaşlarından da aynı ciddiyeti bekler. Bu nedenle öğretmenlerin görevlerini ihmal etmesine karşı duyduğu tepki yalnızca mesleki değil, aynı zamanda ahlaki bir sorumluluk duygusundan kaynaklanır.

Hassas Esen dışarıdan güçlü ve kendinden emin görünse de oldukça hassas ve duygusal bir karakterdir. Çocuklukta yaşadığı kayıplar, özellikle annesini erken yaşta kaybetmesi ve babasından uzak büyümesi, içinde kapanmayan bir yara bırakmıştır. Babasının mektubunu okuduğunda yıllarca taşıdığı öfke yerini acıma ve anlayışa bırakır. Geçmişle yüzleşirken aile ve aidiyet duygusunun onun için ne kadar önemli olduğu ortaya çıkar. Alima'ya karşı hisleri de bu hassas yönünü gösterir. Onu sevmesine rağmen duygularını açıkça söylemekte zorlanır. Alima'dan gelen kısa bir mesaj bile Esen'i derinden etkiler. Bu duygusal hassasiyet, onun zayıflığı değil, insanlara ve hayata karşı derin bir bağ kurma isteğinin göstergesidir.

Alima

Alima, Esen'in öğrencilerinden biridir. Daha sonra üniversiteye okumaya gider. Genç, neşeli ve hayat dolu bir kızdır. Yaylada ata binmesi, Esen'le yarışması ve doğanın içinde rahatça hareket etmesi onun özgür ruhunu gösterir. Bununla birlikte Alima yalnızca neşeli bir genç kız değildir. Çevresindeki insanları dikkatle gözlemler ve onların duygularını kolayca fark eder. Esen'e karşı özel bir yakınlık ve saygı duyar. Esen'in sıkıntılı olduğu zamanlarda bunu sezerek yanında olmaya çalışır. Evine gitmesi ve ona kısa bir kartpostal göndermesi, Esen'e verdiği değeri gösterir. Alima'nın gençliği, içtenliği ve neşesi, Esen'in yalnız ve ağır sorumluluklarla dolu hayatına sıcaklık getirir.

Genç ve Neşeli Alima'nın en belirgin özelliklerinden biri gençliği ve neşesidir. Yaylada ata binerken Esen'le yarışması, dağlarda ot toplaması ve birlikte gülmeleri onun hayatı sevinçle karşıladığını gösterir. Esen'in aksine geçmişin ağır yükünü taşımaz; yaşadığı anın tadını çıkarır. At yarışında Esen'i geçince duyduğu sevinç, onun doğal ve hareketli kişiliğini yansıtır. Alima'nın bu canlılığı Esen'i de etkiler. Onun yanında Esen kendisini daha rahat ve huzurlu hisseder. Alima, Esen'in yaşadığı yalnızlığın ve iç sıkıntısının karşısında gençliği ve yaşam sevinciyle durur. Bu nedenle onun varlığı Esen'in hayatına yeni bir hareket ve sıcaklık getirir.

Düşünceli Alima genç olmasına rağmen Esen'in ruh hâlini kolayca fark eder. Esen'in sıkıntılı olduğu zamanlarda bunu görmezden gelmez; yanında bulunmaya ve ona destek olmaya çalışır. Evine gelip durumunu sorması bunun en açık örneklerinden biridir. Bunu yaparken Esen'i konuşmaya zorlamaz veya kendisinden bir açıklama beklemes. Sessizce yanında olması onun ince düşünceli olduğunu gösterir. Esen'e duyduğu ilgiyi de çoğu zaman küçük davranışlarla belli eder. Şakaları ve neşeli tavırları yalnızca gençliğinin bir yansıması değildir; aynı zamanda Esen'e yaklaşma biçimidir. Alima, Esen'in yaşadığı yalnızlığı tam olarak anlayamasa da onun kendisini daha iyi hissetmesini sağlar.

Saygılı Alima, Esen'e karşı duyduğu yakınlığa rağmen ona her zaman saygıyla yaklaşır. Esen'i yalnızca öğretmeni olduğu için değil, dürüstlüğü, çalışkanlığı ve öğrencilerine karşı sorumluluk duygusu nedeniyle de takdir eder. Okuldaki sorunlara karşı çıkmasını ve öğrencilerin geleceğini önemsemesini değerli bulur. Onunla şakalaştığında bile Esen'e olan saygısını kaybetmez. Alima'nın Esen'e duyduğu yakınlık, gençlik duyguları ile öğretmenine duyduğu hayranlığın iç içe geçtiği bir durumdur. Esen de bu nedenle ona karşı temkinli davranır. Alima'nın davranışlarında gençliğin verdiği doğallıkla birlikte güven, hayranlık ve içtenlik açıkça görülür.

Corokul

Corokul, hırslı, kıskanç ve çıkarıcı bir karakterdir. Kendi başarısından çok başkalarının gözündeki konumunu önemser. Esen'in dürüstlüğü, çalışkanlığı ve öğrencilerle kurduğu iyi ilişki Corokul'u rahatsız eder. Esen'in kısa sürede köyde saygı kazanmasını kendisi için bir tehdit olarak görür. Bu nedenle onun hakkında dedikodu yapar, açıklarını arar ve gerektiğinde başkalarını da bu işlere karıştırır. Üstlerine karşı ise oldukça farklı davranır; onları över, yakınlık kurmaya ve onların desteğini kazanmaya çalışır. Corokul'un davranışlarında sürekli bir yükselme isteği vardır. Ancak bu isteğini çalışarak ve kendini geliştirerek değil, başkalarının desteğini kazanarak gerçekleştirmeye çalışır.

Hırslı Corokul bulunduğu konumla yetinmeyen bir insandır. Daha iyi bir göreve gelmek, çevresinde daha fazla söz sahibi olmak ve önemli kişiler tarafından tanınmak ister. Frunze'ye gidip kendisine daha iyi bir görev araması da bu hırsinin bir göstergesidir. Ancak Corokul'un hırslı, işini daha iyi yapma isteğinden çok makam sahibi olma arzusuna dayanır. İnsanların kendisine saygı duymasını ister ve bunu çoğu zaman gerçek bir başarı elde etmek yerine çevresindeki güçlü kişilerle yakınlık kurarak sağlamaya çalışır. Esen'in ortaya çıkması bu açıdan onu rahatsız eder. Çünkü Esen hiçbir makam peşinde koşmadan çalışır ve kısa sürede insanların saygısını kazanır. Corokul ise hak ettiği saygıyı elde edemediğini düşündükçe daha da hırslanır.

Kıskanç Corokul'un Esen'e karşı davranışlarının arkasında büyük ölçüde kıskançlık vardır. Esen'in öğrenciler tarafından sevilmesi, köylülerin ona güvenmesi ve dürüstlüğüyle öne çıkması Corokul'u rahatsız eder. Esen'in kazandığı her takdir, Corokul'un kendi eksikliklerini daha fazla fark etmesine yol açar. Bu

nedenle onun hakkında kötü konuşmaya ve açıklarını aramaya başlar. Esen'i doğrudan geçemeyeceğini düşündüğünde ise onu başkalarının gözünde küçük düşürmeye çalışır. İsimsiz mektup olayındaki rolü de bu kıskançlığın ne kadar ileri gidebildiğini gösterir. Corokul, kendi başarısızlıklarıyla yüzleşmek yerine başarılı gördüğü insanı aşağı çekmeye çalışır.

Yalaka Corokul, üstlerine yaranmak için onları gereğinden fazla över. Frunze'de Yunus'la karşılaştığında yaptığı davranışlar bunun açık bir örneğidir. Yunus'un eşyalarını taşır, ona hizmet eder ve sürekli övgü dolu sözler söyler. Bunu içten bir hayranlıktan çok, Yunus'un desteğini ve yardımını kazanmak için yapar. Corokul, güçlü insanların yanında nasıl davranması gerektiğini iyi bilir ve gerektiğinde olduğundan daha saygılı görünür. Ancak bu davranışlarının altında kişisel çıkar vardır. Birinden destek göremediğinde ise aynı kişiye karşı kolayca kırgınlık ve öfke geliştirebilir. Bu nedenle onun övgüleri samimi olmaktan çok, istediğini elde etmek için kullandığı bir yöntemdir.

TEMALAR

Toplum:

Sovyet Toplumunda Makam ve Güç

Eserde makam ve güç, insanların toplum içindeki konumunu belirleyen ve ilişkilerini etkileyen önemli unsurlar olarak ele alınır. Sovyet toplumunda kişinin sahip olduğu görev ve makam, yalnızca mesleki sorumluluk anlamına gelmez; aynı zamanda ona çevresinde belirli bir saygınlık ve ayrıcalık kazandırır. Bu nedenle bazı karakterler görevlerini topluma hizmet etmek için değil, kendi konumlarını korumak ve daha yüksek bir makama ulaşmak için kullanır. Özellikle Biybala ve Corokul'un davranışları, makamın kişisel çıkarlarla birleştiğinde nasıl bir güç aracına dönüşebildiğini gösterir.

Biybala okul müdürü olarak sahip olduğu yetkiyi korumaya büyük önem verir. Esen'in dürüstlüğü, çalışkanlığı ve eğitim konusundaki eleştirileri Biybala tarafından olumlu bir katkı olarak değil, kendi makamına yönelik bir tehdit olarak görülür. Bu nedenle Esen'i başka bir okula göndermenin yollarını arar. Esen hakkında üstlerine olumlu şeyler söylemesi de gerçek bir takdirden çok onu okuldan uzaklaştırma isteğinin bir parçasıdır. Kendi eşini yeterliliğini dikkate almadan öğretmen olarak görevlendirmesi ise makamın sağladığı yetkinin kişisel ilişkiler için kullanılmasına örnektir.

Corokul'da makam ve güç tutkusu daha açık biçimde görülür. O, yükselmek ve toplumda daha önemli bir konuma gelmek ister. Üstlerine yaranmaya çalışır, onların yanında kendisini sadık ve yararlı biri olarak göstermeye özen gösterir. Frunze'de daha yüksek bir görev elde etme çabaları da bu hırsını ortaya koyar. Ancak istediği konuma ulaşamadıkça Esen gibi gerçekten saygı gören insanlara karşı kıskançlığı ve öfkesi artar. Böylece makam sahibi olma isteği, onun insanlarla ilişkilerini de bozar.

Eserde bunun karşısında Esen yer alır. Esen için makam, kişisel güç veya saygınlık kazanmanın bir yolu değildir. Kendisine okul müdürlüğü teklif edildiğinde bile bu görevi kabul etmez ve Rusça öğretmeni olarak çalışmayı tercih eder. Öğrencilere daha fazla yararlı olabileceğini düşündüğü bir görevi seçer. Bu davranışı, makamın kendisinden çok yapılan işin ve topluma sağlanan yararın önemli olduğunu gösterir.

Örnek Sahne: Bölge eğitim müdürlüğünde Esen'e okul müdürlüğü teklif edilir. Ancak Esen görevi kabul etmez. Rusça öğretmeni olarak kalmasının ve özellikle Rusça konusunda zorlanan öğrencilere yardımcı olmasının daha doğru olacağını söyler. Böylece kendisine verilen makamı kişisel bir yükselme fırsatı olarak görmediğini ortaya koyar.

Eğitim: Değişen Hayatlar

Eserde eğitimin insan hayatındaki önemi ve öğretmenin öğrencilerine karşı sorumluluğu önemli bir yer tutar. Eğitim yalnızca derslerde bilgi vermek olarak görülmez. Öğrencilerin dürüst, sorumlu ve çalışkan bireyler olarak yetişmeleri de eğitimin bir parçasıdır. Esen bu anlayışı benimseyen bir öğretmendir. Öğrencilerin derslerinden uzaklaştırılıp tarlalarda çalıştırılmasına ve öğretmenlerin onları kendi işlerinde kullanmasına karşı çıkar. Ona göre öğrencilerin zamanı ve geleceği, yetişkinlerin kişisel çıkarlarından daha önemlidir.

Esen'in görev yaptığı köy okulunda ise eğitimle ilgili birçok sorun vardır. Okul yönetimi zayıftır ve bazı öğretmenler görevlerini ciddiye almaz. Öğrenciler ders çalışmak yerine pamuk tarlalarında çalıştırılır.

Baymat'ın bazı öğrencileri eşinin tütün işinde çalıştırması bunun açık bir örneğidir. Biybala'nın kendi eşini yeterli olup olmadığına bakmadan öğretmen olarak görevlendirmesi de okulda kişisel ilişkilerin ve çıkarların eğitimin önüne geçtiğini gösterir. Öğrencilerin başarısının düşük olması ve mezunların üniversiteye girememesi de bu sorunların sonucudur.

Örnek sahne: Esen, öğrencilerin çeşitli bahanelerle derslerden uzaklaştırılmaması gerektiğini Biybala'ya söyler. Ancak müdür onun sözlerini desteklemek yerine Esen'den şüphelenmeye başlar ve görevine göz diktiğini düşünür. Daha sonra Rusça derslerindeki başarısızlık gündeme geldiğinde Esen, sorunun Rusça öğretiminin yeterli olmamasından kaynaklandığını açıkça söyler. Öğretmenin yeterli olmadığını düşündüğü için bir komisyon kurulmasını önerir. Biybala bu öneriye öfkelenir; çünkü Rusça öğretmeni olarak kendi eşini görevlendirmiştir. Bir komisyon kurulması hâlinde bu durumun ortaya çıkmasından korkar. Jorokul ise Esen'in önerisinden memnundur; çünkü okul yönetimindeki sorunların ortaya çıkacağını düşünür.

Bu sahne, Esen'in öğrencilerin eğitimi gerçekten önemsemesine karşılık okul yönetiminin kendi çıkarlarını korumaya çalıştığını gösterir. Eser böylece iyi bir öğretmenin yalnızca ders anlatan kişi olmadığını, öğrencilerin geleceğinden de sorumlu olduğunu vurgular. Esen'in mücadelesi, dürüst ve sorumluluk sahibi bir öğretmenin bozulmuş bir eğitim ortamında bile değişim yaratabileceğini gösterir.

Sovyet Döneminde Öğrencilerin Tarım İşlerinde Çalıştırılması

Eserde öğrencilerin tarlalarda çalıştırılması, yalnızca köy okuluna özgü bir uygulama olarak değil, Sovyet dönemindeki daha geniş bir devlet politikasının parçası olarak ele alınır. O dönemde okul, teknik okul ve üniversite öğrencileri de özellikle hasat dönemlerinde çeşitli tarım işlerine gönderilirdi. Pamuk toplamak, patates, elma ve üzüm hasadına katılmak, sulama kanalları kazmak ve hayvanlarla ilgilenmek öğrencilerin yaptığı işler arasındaydı. Bu çalışmalar bazen eğitim dönemini aksatır, öğrencilerin derslerden uzak kalmasına ve fiziksel olarak yorulmasına neden olurdu.

Esen'in görev yaptığı köyde öğrenciler özellikle pamuk toplama ve buzağı bakımı gibi işlerde çalıştırılır. Derslere devam etmeleri gereken zamanlarda tarlalara gönderilmeleri, eğitimlerinin ikinci plana atıldığını gösterir. Öğrencilerden üretime katkıda bulunmaları beklenirken aynı zamanda derslerinde başarılı olmaları istenir. Bu durum özellikle kırsal bölgelerde öğrencilerin eğitim hayatını zorlaştırır. Eserde okuldaki mezun olan öğrencilerin hiçbirinin üniversiteye girememesi de bu eğitim ortamının sonuçlarından biri olarak ortaya çıkar.

Esen, öğrencilerin bu şekilde çalıştırılmasına karşı çıkar. Ona göre çocukların ve gençlerin asıl görevi eğitim almak, kendilerini geliştirmek ve geleceğe hazırlanmaktır. Ancak o da öğrencilerle birlikte pamuk tarlasına gitmek ve çalışmayı yönetmek zorunda kalır. Jorokul ve Baymat ise bu sorumluluğu büyük ölçüde Esen'e bırakır. Böylece Esen hem öğrencilerle ilgilenir hem de tarla işlerini düzenler.

Örnek Sahne: Esen öğrencileri sabah erkenden pamuk tarlasına götürür. Jorokul, öğrencilerin bu kadar erken uyandırılmasına kızarak isteksizce hazırlanır. Tarlaya vardıklarında ekip başı gelir ve kimin sorumlu olduğunu sorar. Kısa bir konuşmanın ardından köylülerin kendi işleriyle meşgul olduğunu, bu nedenle çalışmayı öğretmenlerle öğrencilerin kendilerinin düzenlemesi gerektiğini söyler. Bunun üzerine Esen öğrencilerin başında durur ve pamuk toplama işini organize eder. Öğrenciler gün boyunca tarlada çalışır.

Eser bu uygulama üzerinden Sovyet döneminde devletin üretim hedefleri ile öğrencilerin eğitim ihtiyaçları arasındaki çatışmayı gösterir. Öğrenciler yalnızca geleceğin yetişmiş bireyleri olarak değil, aynı zamanda ihtiyaç duyulan iş gücünün bir parçası olarak görülür. Böylece eğitim için ayrılması gereken zaman üretim faaliyetlerine yönlendirilir. Bu durum, devlet politikalarının öğrencilerin eğitimi, günlük yaşamını ve geleceğe yönelik fırsatlarını doğrudan etkilediğini ortaya koyar.

Lisan: Rus Dili ve Ruslaştırma

Eserde Rus dili, Sovyet dönemindeki eğitim ve toplumsal hayatın önemli unsurlarından biri olarak ele alınır. Rusça, özellikle eğitim, bilim, yönetim ve meslek hayatında önemli bir konuma sahiptir. Kırgızca ise insanların günlük yaşamında ve kültürel kimliğinde önemli yer tutmasına rağmen yükseköğrenim ve mesleki hayat açısından Rusça kadar avantajlı değildir. Bu nedenle öğrencilerin Rusça öğrenmesi, yalnızca

bir yabancı dil öğrenmek anlamına gelmez; aynı zamanda eğitimlerine devam edebilmeleri ve gelecekte daha geniş imkânlarla sahip olabilmeleri açısından da gerekli görülür.

Esen, Rus dili ve edebiyatı öğretmeni olarak öğrencilerine Rusçanın önemini anlatır. Ancak onun yaklaşımı Kırgızcanın değerini küçümsemeye dayanmaz. Kırgızcanın kendi dilleri ve kültürel mirasları olduğunu kabul ederken Rusçanın bilim, eğitim ve farklı halklar arasındaki iletişim açısından gerekli olduğunu söyler. Böylece eserde iki dil arasında yalnızca bir tercih değil, Sovyet toplumunda ortaya çıkan farklı işlevler de gösterilir.

Rusçanın yaygınlaştırılması özellikle köylerde çeşitli sorunlarla karşılaşır. Öğretmenlerin yeterli olmaması, eğitim imkânlarının sınırlı olması ve köy hayatındaki geleneksel yapının güçlü olması, Rusça öğretiminin zorlaştırır. Esen'in Rusça öğretiminin kalitesine önem vermesi de bu koşullar içinde anlam kazanır. Ona göre öğrencilerin geleceği için Rusçayı iyi öğrenmeleri gerekir.

Örnek Sahne: Esen sınıfa girdiğinde bütün öğrencilerin yerinde olduğunu görür ve onlara neden Rusça öğrendiklerini sorar. Alima bir süre düşündükten sonra ona saygılı bir şekilde "Agay" diye hitap ederek babasının Kırgızcanın Taşkent'in ötesinde kullanılmadığını, Rusçanın ise gerekli olduğunu söylediğini anlatır. Esen, Kırgızcanın onların kendi dili ve mirası olduğunu, Rusçanın ise uluslararası iletişim dili olarak gerekli olduğunu söyler. Bir öğrenci Rusça bilmeden yaşayamayacaklarını sorar. Esen, Kırgızistan'ın Sovyetler Birliği'nin bir parçası olduğunu ve bilim ve teknoloji için Rusçanın gerekli olduğunu açıklar. Şehirden gelen bir öğrenci de akıcı Rusçasıyla bunun gerekli olduğunu söyler. Esen ona köye neden geldiğini sorunca öğrenci susar. Esen, babasının onu Kırgızca öğrenmesi için köye göndermiş olabileceğini düşünür ve Rusçanın önemini anlatmaya devam eder.

Psikoloji

Yalnızlık ve Aidiyet Arayışı

Esen'in hayatında yalnızlık ve bir yere ait olma isteği önemli bir yer tutar. Küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Esen, çocukluğunu yetimhanede geçirir. Ailesinden ve özellikle babasının sevgisinden uzak büyümesi, onda uzun yıllar süren bir eksiklik duygusu bırakır. Babası Caynak'ın yıllarca onu araması da bu yalnızlığı daha da derinleştirir. Esen büyüdükçe insanlarla yakın ilişkiler kurmakta temkinli davranır. Alima'ya karşı hisleri olsa bile bunları açıkça dile getiremez. Alima'nın onu ziyaret etmesi, kısa bir kartpostal göndermesi ve yanında olması Esen için küçük ama anlamlı yakınlık anlarıdır.

Esen'in ailesine duyduğu özlem, Caynak'ın hayatındaki kadınla karşılaşmasında daha belirgin hâle gelir. Babasının bıraktığı mektubu okuması ve yıllardır tanımadığı bu kadınla kurduğu yakınlık, Esen'in geçmişiyle yüzleşmesini sağlar. Kadının onu bir aile ferdi olarak kabul etmesi, Esen'in hayatında uzun zamandır eksik olan aile duygusuna yeniden yaklaşmasına imkân verir. Böylece aidiyet yalnızca aynı aileden gelmekle değil, insanların birbirini kabul etmesi ve birbirine sahip çıkmasıyla da oluşur.

Örnek sahne: Esen yetimhaneye getirildiği ilk günü hatırlar. Annesini kaybettiğini henüz tam olarak anlayamayan çocuk, birinin gelip onu götürmesini bekler ve önüne konulan yemeğe dokunmaz. Hemşire Elena yanına gelip onu sakinleştirmeye çalışır. Diğer çocuklar dışarı çıktığında Esen yine tek başına kalır. Gece başka bir çocuğun kendisine kaldırdığı yumruktan korkup yüzünü saklar. Elena yanına gelir, onu kucağına alır ve bundan sonra annesi olduğunu söyler. Esen ona sarılır ve ilk kez kendisini tamamen yalnız hissetmediği bir an yaşar.

Hırs ve Kıskançlık

Eserde hırs ve kıskançlık, özellikle Corokul ve Biybala'nın davranışları üzerinden ele alınır. Corokul makam, saygınlık ve yükselme isteğiyle hareket eder. Çalışarak ve yeteneğiyle ilerlemek yerine üstlerine yaranmaya, onların gözüne girmeye ve başkalarının zayıf noktalarından yararlanmaya çalışır. Esen'in dürüstlüğü, çalışkanlığı ve öğrencilerle köylüler tarafından saygı görmesini kıskanır. Esen'in kazandığı her takdir, Corokul'un kendi başarısızlıklarını daha fazla hissetmesine neden olur. Bu nedenle Esen hakkında dedikodular yayar ve onun aleyhinde planlar kurar.

Biybala'nın hırsı ise makamını ve sahip olduğu yetkiyi kaybetme korkusuyla bağlantılıdır. Esen'in dürüstlüğü ve yeteneğinin kendi konumunu tehdit edebileceğini düşünür. Bu yüzden Esen'i destekli-yormuş gibi görünürken aslında onu başka bir okula göndermenin yollarını arar. Corokul ile birlikte Esen'in

açıklarını bulmaya çalışması da bu kaygının sonucudur. Böylece her ikisi de kendi konumlarını korumak için dürüstlükten uzaklaşır.

Baymat ise bu çatışmada daha zayıf bir konumdadır. Corokul'un etkisi altında kalarak onun istediği isimsiz mektubu yazar ve Esen'e yönelik suçlamalara ortak olur. Böylece hırs ve kıskançlığın yalnızca bu duyguları taşıyan kişileri değil, onların etkisinde kalan insanları da yanlış davranışlara sürükleyebileceği görülür.

Örnek Sahne: Bir gün bölge eğitim müdürü okulu denetlemek için gelir. Şikâyetleri inceler ve ardından Biybala ile Corokul'la özel olarak konuşur. Corokul'un yüzünde gizli bir memnuniyet, Biybala'nın yüzünde ise huzursuzluk vardır. Eğitim müdürü daha sonra Esen'i çağırır ve bölge komitesine gönderilmiş isimsiz bir mektubu gösterir. Mektupta Esen kibirli olmakla ve bir kız öğrenciyi dövmele suçlanmaktadır. Eğitim müdürü Esen'e ne söyleyeceğini sorar. Esen sakın bir şekilde öğretmenler kurulunun toplanmasını ister. Ancak içten içe sarsılır ve herkesin kendisini reddetmesi hâlinde nereye gideceğini düşünür.

Pişmanlık ve Geçmişle Yüzleşme

Eserde geçmişte yapılan seçimlerin ve hataların insan hayatında bıraktığı izler önemli bir tema olarak öne çıkar. Özellikle Caynak'ın hayatı, geçmişten kaçmanın insanı hatalarından kurtarmadığını gösterir. Savaşta yaralanması, ailesinin baskısıyla Kanım'dan ayrılması ve Esen'i aramaması, yıllar boyunca taşıdığı pişmanlığın temelini oluşturur. Caynak, oğluyla yeniden bir ilişki kurmak için gerekli adımı atamaz; ancak ölümünden önce bıraktığı mektupta geçmişini anlatır ve yaşadığı vicdan azabını ortaya koyar.

Baymat'ın yaşadıkları da bu temanın başka bir yönünü gösterir. Corokul'un etkisiyle Esen hakkında isimsiz bir mektup yazmasına rağmen daha sonra yaptığı hatayı kabul eder. Korkaklığı ve sorumsuzluğu nedeniyle yanlış bir davranışa sürüklenmiş olsa da gerçeği söylemekten kaçmaz. Böylece insanın yaptığı hatayı kabul etmesinin, geçmişle yüzleşmenin ilk adımı olduğu gösterilir.

Esen açısından ise geçmişle yüzleşmek, yalnızca kendi çocukluğunu hatırlamak anlamına gelmez. Babasının yıllarca kendisini aramadığını öğrenmesi, içinde biriktirdiği kırılganlığı yeniden ortaya çıkarır. Başlangıçta Caynak'a karşı öfke duyan Esen, babasının mektubunu okudukça onun da korkular, baskılar ve pişmanlıklar içinde yaşadığını anlamaya başlar. Bu anlayış, Esen'in yıllardır taşıdığı öfkenin zamanla yumuşamasını sağlar.

Eser, insanların geçmişte yaptıkları hataları değiştiremeyeceklerini, ancak onlarla yüzleşerek geçmişini anlamlandırabileceklerini gösterir. Pişmanlık, suçluluk ve bağışlama bu sürecin önemli parçalarıdır. Geçmişle yüzleşmek, karakterlerin yalnızca başkalarını değil, kendilerini de yeniden değerlendirmelerine imkân verir.

Örnek Sahne: Caynak'ın ölümünden sonra Esen, babasının bıraktığı mektubu okur. Mektupta Caynak, savaşta yaralandıktan sonra uzun süre kendine gelemediğini, ailesinin onu Kanım'dan uzaklaştırdığını ve başka bir kadınla evlenmek zorunda kaldığını anlatır. Kanım'ın öldüğünü öğrendikten sonra Esen'i aramaya cesaret edemediğini, yıllar boyunca bu kararın yükünü taşıdığını söyler. Esen mektubu okudukça babasına karşı duyduğu öfke değişmeye başlar. Caynak'ın yaptığı hataları unutmaz, ancak onun da korku, aile baskısı ve pişmanlık içinde yaşadığını anlamaya başlar.

Etik

Ahlaki Değerler

Eserde kişisel çıkar ile ahlaki değerler arasındaki çatışma özellikle okul çevresindeki kişiler üzerinden görülür. Biybala ve Corokul, kendi konumlarını ve çıkarlarını korumaya çalışırken dürüstlükten uzaklaşırlar. Biybala, müdürlük görevini kaybetmekten korktuğu için Esen'in okulda kalmasını istemez. Esen'in öğrencilerin eğitimine önem vermesi ve okulda gördüğü eksiklikleri açıkça dile getirmesi, Biybala tarafından bir tehdit olarak görülür. Bu nedenle onu başka bir okula göndermeye çalışır ve kendi yakınlarını korur.

Corokul ise daha yüksek bir mevkiye gelmek ve çevresinde saygınlık kazanmak ister. Üstlerine yararır, insanların zayıf yönlerinden yararlanır ve Esen hakkında dedikodu yayar. Esen'in dürüstlüğü ve köylüler tarafından giderek daha fazla saygı görmesi Corokul'un kıskançlığını artırır. Sonunda Esen'i zor durumda bırakmak için Baymat'ı kullanarak isimsiz bir mektup yazdırır.

Buna karşılık Esen, kendi çıkarını korumak için değerlerinden vazgeçmez. Hakkında asılsız suçlamalar ortaya atıldığında bile gerçeğin ortaya çıkmasını ister. Kendisine okul müdürlüğü teklif edildiğinde de makamı kabul etmek yerine Rusça öğretmeni olarak çalışmayı tercih eder. Onun için önemli olan bir mevkîye sahip olmak değil, öğrencilerine yararlı olmaktır. Eser böylece kişisel çıkar peşinde koşanlarla görevini ve vicdanını öne koyan kişiler arasındaki farkı gösterir.

Örnek Sahne: Biybala, Esen'in okulda öğrencilerin eğitimini savunmasından rahatsız olur. Esen'in kendi makamını tehdit ettiğini düşünerek Corokul'la konuşur ve onun zayıf yönlerinin araştırılmasını ister. Daha sonra Esen hakkında bölge komitesine gönderilen isimsiz bir mektup ortaya çıkar. Mektupta Esen kibirli olmakla ve bir kız öğrenciyi dövmekle suçlanır. Öğretmenler kurulu toplandığında Baymat, mektubu Corokul'un yönlendirmesiyle kendisinin yazdığını itiraf eder. Böylece kişisel çıkar uğruna yapılan plan ortaya çıkar ve Esen'e yöneltilen suçlamaların asılsız olduğu anlaşılır.